Излази сваки дан осим недељних и празничних дана.
Стаје у Србији: на годину 120 гр., на 6 месеци 60 гр., на 3 месеца 30 гр. ч.; и у Аустрији: на годину 17 фор. и 76 аовч. без штемпларине.

ВИДОВ ДАН

За огласе плаћа се по 2 гр. ч. врсте за три пута.
Ненаплаћена писма примају дописника и шиљу се на рела нумерацију у наплаћеном п. министрацију. Рукописи се

БРОЈ 158. У ПОНЕДЕОНИК 12. СЕПТЕМБРА 1866. ГОДИНА VI.

У Београду, 12. Септембра

Источно питање привлачи на се све више пажњу европској штампи, кабинетима и јавном мишљењу. Из свега се види, да су се у Европи уверили да већ није могућно ствар ову напуштати. Па с тога и почињу предузимати по гдешто поситивно ње ради.

Из овога поситивног неколика ће само факта за сад да напоменемо.

Прво — поред свега недостаточног порицања — вредно је да се узме као вероватно, да је Енглеска на дотичном месту световала да се острво Кандија уступи Грчкој. Сравнимо ли овај дипломатски корак с оним како је земља та поступала отпре, онда га с основом можемо узети да се њим започиње у Енглеској нова политика у пословима источним. А то се и слаже са свим оним, што знамо о садашњем министру спољашњих дела њезинога велико-британског величанства, лорду Стенлеју. Племенити лорд не мисли да је Енглеској задатак или интерес, да историји света на силу прави сметње на њеноме путу, но шта више да та велика земља треба да чује глас времена па прва да изађе на пут промисла. По томе сен-џемски кабинет и у погледу истока стоји на темељу начела народности, које је у Италији онако топло заступао а у Немачкој пустио да преовлада, на јонским пак острвима сам га освештао. Можемо дакле да претпоставимо којим ће правцем његова политика од сад ићи на истоку. Јер не можемо да верујемо, да ће вигистичко министарство заостати иза торијевачког.

За овим ваља нам напоменути и један аустријски официозан глас, који је такође вредан да му поклонимо своју пажњу.

У бечкој на име „Дебати“ неки државник, као што лист тај и сам примећава, разлаже начин, на који би се имало приступити к решењу источног питања, а главни му је смисао, као што ће читаоци ниже видети, тај: да се Аустрија остави досадашње своје политике на истоку, па помогне да се подигну установе, које би могле да остваре идеју народности а царству нису на штету. Ако не ћемо у политици да поступамо доктринарски, па да кројимо себи мисли a priori, по чистом субјективизму, него a posteriori, т. ј. по реалним одношајима као што постоје: онда наравно друкчије се не може ни чинити већ као што светује државник у „Дебати“. Јер ако тај пут и не узможе сад одмах да расправи источне заплете, а оно ће много помоћи да се кадгод расправе срећно и мирно. Ствар се ова не може, као што немачки философи веле, развити „изнутра“, него се развија по спољашњим одношајима, који се око ње стекоше те је собом држе. Идеалац пак у политици бити рећи ће као и бити рђав рачунџија, који математичке задатке вавек погрешно изради.

Наравно, има људи, који су се затуцали па не могу да се отресу застарелих, неоснованих идеја, које су већ преживиле себе и изгледају још само као неке мумије, па су се нашли чисто устрављени разлагањем у „Дебати“. Такви људи и нису позвани да изричу мисао, на коју би ваљало обзирати се, јер садашње гледиште народног права, цивилизације и свих других важних интереса њима је ствар незнана. Такви ће људи и бити, који у гдекојим органима бечким устају на разумну и за сад понајпрактичнију идеју, која је у „Дебати“ наговешћена. Али и треба ли у шта више узимати такве људе? Не могући да се сложе с модерним највећим начелом, радо би га и самога жртвовали, ма тим у опште пропали и највиши интереси човечанства! Такви политичари заслужују пре да их човек жали него да устаје на њих — та људи увек има, који се осврћу назад, јер су слаби па не могу да иду напред.

Али и поред оваких усамљених гласова, који се по великим листовима налазе тек само да се исти испуне а не саме идеје ради, из свега се ипак види, да ће Европа у источном питању ставити се на гледиште начела народности. А ласно је погодити шта ће из тога да произађе.

Истина, још по неки дворови не признају да је време да се предузме решавање источних ствари, али знамо да време корача напред паглим корацима, а чему се мисли да није данас време може сутра већ да му буде. Догађаји у Кандији и по другим неким странама као да наговешћују да ће време ово скорим ту бити.

ПОГЛЕД ПО СВЕТУ.

Најновији гласови с острва Кандије врло су озбиљни. Ономадашњи извештаји казиваху да су устаници у бој код Канее остали у назатку, а по најновијима у ствари је са свим противно, и на свом је месту било што одмах приметисмо да треба чекати потврде. На име устаници су, које предводе грчки официри, с четири стране ударили на турско-мисирску војску, па у два боја — код Апокорона и Селина — раздвојили је и побили до ноге отевши јој 10 топова и три заставе. У бојевима овим пало је до 3000 Турака, а паша се с осталим војницима, који су једнако били гоњени до под само топове на тврдињи Кандији, спасао саме закључивши конвенцију те тако је отпуштен слободан. Народна скупштина у Сфакији закључила је да се збаци турска влада и острво сједини с Грчком. Устанак се диже све већи, па је обузео већ и Чамуријуу и острво Самос, где се цео народ дигао. Из Грчкее су опет многи Крићани отишли к устаницима; међу њима налази се и више официра, којима је дозвољено одсуство за шест месеца. Главни губернатор у Кандији заповедио је да се сви Турци дигну на оружје, а из Цариграда му долази 1500 војника у помоћ, из Мисира пак 3000.

Догађаји ови могу имати големих последица, у толико више, што одговор онај, што га је грчки краљ, као што у прошастом листу саопштисмо, дао заступницима страних сила, показује велику одважност, а и још више — њим може свак да се увери, да иза Грчке стоји барем једна ма која велика сила. Није дакле чудо што се сад јавни разговор понајвише води о источном питању.

Тако, као што у првом чланку спомињасмо, у „Дебати“, која је место „Ест. Цтг.“-а постала официозан лист аустријске владе, читамо од некога „знаменитог државника“ чланак, у ком се разлаже на који би начин ваљало решити источно питање. Турска је овом државнику не само „болник“ него већ „на самрти“; скорим ће дакле ваљати да се наследи њена посмртина. Устанци Хришћана у Кандији, Тесалији и т. д. знаци су распадања, па треба за времена да се штогод нареди те да источни Хришћани не позову Русију да их заклони од полумесеца, и на тај начин не падне њој у руке да сама расправи ствар, јер ово би произвело сукоб међу великим силама. „Ни једној држави у овај мах није толико као Аустрији стало, да садашња помесна размирица у Турској не распали у Европи свеопшту ватру. А не треба ни да казујемо за што. Предупредити се пак то може само ако би се енергички настало, да се брзо и из темеља предузме изменити париски уговор, а то начином таквим, да не изгледа као да се Русија изазива. Изменама овим морало би се укинути ограничење рускога поморског положаја на црном мору, јер Русија ће пре или после гледати да се ослободи тог ограничења; — за тим да се пресеку све праведне тужбе Хришћана у Турској ослободивши их од турске власти барем у оним провинцијама, где је хришћанског житељства далеко више него Турака, на острвима дакле, у Тесалији, Епиру, Босни и Херцеговини и Бугарској. Напротив силе уговорнице подјемчиле би се порти да ће од ових провинција имати известан данак и да ће над њима уживати почасно право господарства. Другим речима ваљало би се постарати, да се илирско полуострво, сачувавши му знаке врховнога величанства портина, претвори у неки савез са сходном самосталношћу његових природних удова, т. ј. да се заведе државна форма, која би целину земаља чувала од свих великих сила, а да Хришћани не бивају гажени, да не остају не уживајући никаквих права, нити земље да пропадају.“

Званичне турске новине изјављују да није истина, да је Енглеска световала порти да Кандију прода Грчкој, нити да се ради штогод да она то острво уступи Мисиру. Поред свега тога ово ипак стоји и једно и друго. На име пишу да генерал Калергис, који је вођ критском устанку, зна извесно, да Француска, где је он дуго живео као посланик, настојава да се острво прода Мисиру, па пошто готов буде суески канал да га после заједно с Мисиром присвоји себи; Енглеска пак кваречи те планове држи да је политичније да острво, још док није постало мисирско, пређе у грчке руке. Из овог узрока заузима се у Цариграду да Кандију уступе Грчкој. Влада енглеска, ма да је консервативна, суди да би оваково што било у свом реду, почем је и сама уступила јонска острва. Према пробуђеној свести и заузимању за народност, које се у последње доба тако јако распалило по словенским и грчким земљама у Турској, држе Енглези да већ није довољна политика дефензивна, којом се до сад поступало Турској у корист, но налазе да ваља Хришћанима попустити па да се предупреде веће погибије. Овако се — пише „Н. Сл. Преса“ — окрећу сад у Енглеској! Значајно је што баш при оваким приликама предузе пут у Грчку познати фил-јелин, бивши енглески министар лорд Гледстон, који је управо и израдио те су јонска острва уступљена Грчкој. Шта више — један лондонски телеграм јавља, да влада енглеска хоће да краља Ђорђа ожени којом енглеском принцезом, па и тога ради жели да му се краљевство колико је могућно више распространи.

„Авенир насионал“ јавља да је Русија предложила да се због источних послова састане европска конференција, но за сад јој предлог тај Енглеска и и Француска нису одобриле, а то због тога, што држе да још није време да се умешају стране силе. Међу тим, као што пишу из Лондона, Енглеска не ће још дуго моћи да остане при усвојеном начелу немешања, јер се са свих страна подижу гласи, да влади енглеској ваља војску и флоту поставити у стање, да може опет да предигне свој утицај, који јој је почео опадати.

„Цукунфт“ дознаје да су пре неколико дана по договору међу Аустријом и Француском отишле у Цариград неке ноте, аустријска и француска, које ако и нису са свим једнаке, а оно теже на једно, т. ј. да порту успокоје и да је задрже да се насилним каквим поступком не пренагли у Кандији, а у једно и да се постара да се с румунским кнезом споразуме.

Уговарању мира међу Аустријом и Италијом једнако се испречују тегобе, и то — како се сад дознаје — позамашне и не само финанцијске но и територске. Што се ове последње ствари тиче, она је одложена док се не расправе ствари финанцијске, али се поверљивим путем води разговор и о њој, а у разговору том показују се мисли, које су попреко једна другој супротне. Италија жели да јој се уступи не само италијански крај Тиролске, него и на Исонцу нешто земље па тако граница да јој буде изокружена, и за ово ће да плати накнаду у новцу. Од аустријске стране таква су захтевања до сад на просто одбачена, и тек је само нешто мало земље на гардском језеру обећавано.

„Вин. Абдпост“ наговешћује да ће у Аустрији предузето бити да се војска из нова уреди, и показује како ће се од прилике то учинити. Цару је подчињена врховна команда војске и војно министарство. Круг се врховној команди распростире на све званичне послове, који се тичу духа, реда, изображавања и вођења војске. Војно министарство рукује управом војничке администрације. Обе власти су равне једна другој, а у чему се не би могле сложити, ту се има потражити решење од цара. Убојна марина остаје

као што је. Положају војног министарства према државном заступништву неће се врховном командом ништа нашкодити. Говори се да ће се земаљска главна команда у Загребу сјединити с темишварском па обе се у Будим или Пешту преместити. Ерцхерцег Албрехт наименован је за врховнг команданта војске.

Цар ће аустријски Октобра месеца отићи да обиђе земље, које су ратом страдале. Голуховски је постављен за намесника у Галицији.

„П. Лојд“ потврђује што смо ономадне јавили да за сад нема ништа да ће се Угарској дати самостално министарство. На име влада ће да чека док сабор не реши како да се расправљају заједнички послови царства, а напред већ не прима оно, што је дотични одбор у том погледу закључио. Тога ради ће сабору, кад се састане, достављен бити царски рескрипт, којим ће се одговорити на другу адресу његову, па том приликом разложити му се како влада мисли да се реши питање о заједничким пословима. Не пристане ли сабор на то, онда ће се она непосредно обратити народима.

Мир међу Саксонијом и Пруском закључен је са свим барем у основима својим, и уговор ће скорим бити готов. По њему ће се, као што кажу, краљ Јован одрећи престола, јер држи да му се не слаже с достојанством да пруског краља признаје врховним господаром. Војска ће се саксонска вратити кући почетком Октобра месеца. По уговору, који је утврђен с Дармштатом, Пруска ће у време рата имати на своме расположењу сву војску овога великог војводства, ма да оно само једним делом припада северном савезу.

8. и 9. ов. м. војничком су свечаношћу прослављене у Берлину победе, које је Пруска у летошњем рату задобила над Аустријом. Наређено је да се установи и крст за спомен о овом рату. Том је приликом издата амнестија за све политичке преступе, који су до 8. ов. м. почињени; међу те су узети и преступи штампе.

Аустрисјски ерцхерцези, по којих имену називљу се некоје пруске регименте, одрекли су се ове почасти. „Н. Пр. Цтг.“ налази да је тај поступак њихов сада, пошто је закључен мир, „чудноват“.

Саветник Хајмерле 8. ов. мес. у вече отпутовао је у Берлин да као деловођа заступа Аустрију код тамошњег двора док се не наименује посланик.

„Нов. Фрмблт.“ јавља из поуздана извора, да је енглеска влада узела на се, да заступа краљу и краљевском дому хановерском права што се тиче свега њихова имања. Посланик енглески у Берлину лорд Лофтус добио је врло енергичка упутства, да настојава да се права та ни у чему не оштете.

Чује се да су у Копенхаген и у Берлин дошле неке депеше од Русије и Француске због ствари северногa Шлезвига. У депешама овим, као што кажу, иште се да Пруска северни Шлезвиг врати Данској, као што је то и уговорила с Аустријом у Николбургу. Русија је овај корак учинила, што је рада да се Данска оснажи, а Француска га чини што хоће да се поштује начело народности, које је у Лавалетову распису онако оштро изражено.

Прекјуче је данска принцеза Дагмара, која је, као што знамо, испрошена за великога кнеза руског наследника, отпутовала у Петербург, а до Кронштата испратиле су је ескадре руска и данска.

Енглески листови показују се задовољни Лавалетовим расписом. „Морн. Пост“ вели: Лавалетов распис сведочи да је царство мир. „Тајмс“ изјављује да распис одговара најлепшим надама, какве су се имале од француске политике. „Дели Њус“ мисли да се расписом предузима нова политика.

Цар Наполеон је 8. ов. мес. у вече отпутовао у Бијариц, где ће да употребљава топлице. Кажу да је јако оболео. Кад год изилази кудгод, мора по неко да га подржава, а у петак 2. ов. мес. имао је као неку несвестицу, која је околини његовој велике бриге задала.

Почем се у Немачкој укидају многе посаобине француске, то ће се генерални консулати у Перуванској, Чили и Мароку подићи на посаобине.

Међу Француском и Италијом предузети су договори за уређење римске ствари. Од стране Француске предложено је да се Рим с неком малом околином, која би обузимала и Чивитавекију, прогласи слободном вароши; а влада италијанска мења тај предлог, пристајући да се папи уступи Ватикан с околином с ону страну реке Тибера, река ова да буде неутрална, а Чивитавекија нек постане слободна варош. У једно ради се и о томе, да би се извршење септембарског уговора одложило па војска француска за сада још да не одлази из Рима.

Одређене су четири аустријске и четири италијанске комисије, да посредовањем француског генерала Лебефа сврше што треба па да Аустрија убојне ствари, што их има у Млетачкој, преда Италији. Начелник аустријским комисијама је генерал Меринг а италијанским генерал Ревел.

О метежу оном, који се, као што неки дан јависмо, дигао у Палерму, нема никаквих нових извештаја поузданих, јер је телеграфски саобраштај с Палермом до 9. ов. мес. једнако био прекинут. Међу тим дознаје се да тамо не бивају насиља нити у вароши има пожара, само што по кад и кад избаци се по која пушка. Војска држи поседнуте краљевски двор, тавнице, кућу финанцијску, Кастеламаре и пристаниште. Народ се не меша ништа у метеж. Неки се део народне војске сјединио с војском па јој помаже. На острву целом иначе је свуд најбољи дух. Вароши Августа, Сиракуз, Модика и Катанија оправиле су краљу адресу, којом осуђују догађаје у Палерму и изјављују своју непромењену привржености к целини отаџбине, краљу и уставу. Око Палерма дигли су се грађани да метежнике растерају. Генерал Кандорна наименован је за команданта војске и изванредног комисара у свој Сицилији, па је као такав с две дивизије отишао у Палермо, а за њим се једнако шиље и још више војске.

Концем овога месеца сазваће се у Атини народна скупштина. Узрујаност због догађаја на острву Криту преотимље мах све већма, и турски је посланик опет неку ноту предао грчкој влади. По Грчкој, особито пограничним крајевима умножавају се хајдуци.

Поред северне Америке, која већ ради да на средоземном мору добије острво Мило, рада је и Русија да има ту било такво које острво или и само пристаниште, јер влади је руској особито стало, да на средоземном мору установи станицу за своју флоту.

Порта је издала ферман, којим се подјемчава да ће исплаћени бити купони од зајма, који носи пет на сто интереса. Мустије је истом 9. ов. м. отпутовао из Цариграда. Румунски кнез очекује се да скорим дође у Цариград, где су готови да га признаду.

Новојоршки листови уверавају да се цар Максимилијан спрема да скорим отиде натраг у Европу.

БЕОГРАДСКЕ НОВОСТИ.

* Прекјуче сахранисмо последњег потомка породице Пљакићеве, праунука Карађорђева, младога Анту Пљакића, који је овде слушао науке у великој школи а пре две године отишао био у Беч да их тамо настави, но ту се на скоро разболи па дође кући, где једнако боловавши 9. ов. мес. из јутра у 20 години живота свог премину. Колико оплакујемо младост његову, у којој је лепих нада обећавао, и што се њим угасила једна од многозаслужних породица за отаџбину нашу, толико нам је жао што се баш на његову погребу, на који се беше стекао одабран свет, догодило нешто, што не знамо како да карактеришемо. На име свештенство, не хтевши ићи путем, којим спровод беше пошао, на по пута одвоји се од спровода па сврне на страну у једну улицу и ту се свуче а спровод пусти да с мртвацем отиде на гробље без и једног свештеника, било их је пак шест са два ђакона. Као што чујемо, од стране дотичне власти учињени су кораци, по којима овај сажаљења достојни поступак не ће остати ненаказан.

ЕТИОЛОГИЈА КОЛЕРЕ ИЛИ О УЗРОЦИМА ПОСТАНКА ЊЕНОГ.

(Продужење из бр. 156. и крај.)

Не треба из вида губити да се редња та и с друге стране и другим путем к нама приближавала; с пролећа колера беснијаше страшно у Молдавији, где је у вароши Јашу почетком месеца Маја по 2—300 људи дневно умирало. У исто доба на обалама дунавским свуд се показа; месеца Јуна и у почетку Јула у Рушчуку и Ђурђеву. А у почетку месеца Јула дође у овдашњу тврдињу с доњег Дунава једно одељење турске војске да измени ону, која је ту била, па не траја дуго а први се случаји колере појаве. За тим око 20. Јула покажу се први тешки случаји у јеврејској махали на дорћолу, где особито у неким кућама жестоко владаше. За тим догоде се неколики случаји на савској обали.

Ми ћемо доцније кад редње нестане у Београду цео течај њен посмотрити па показати, а за сада смо у стању само да врло површно назначимо где је највише случајева било, а то је на дорћолу и у сава-махали, на малој пијаци, у пиварској улици и на доњој страни абаџијске чаршије, где је пста јако страдала а на горњој се догодио само један случај. Највише случајева разболевања и умирања било је од 12. до 20. пр. м. па од то доба око 1. до 2. ов. м. болест је по свима готово квартовима скоро са свим ишчезла била, осим на дорћолу и на цигљани.

Што је власт због болести те наредила било је од највећег успеха, а на име сваком кварту додат је бис нарочит лекар, који се ту налажаше и дању и ноћу, овом лекару дата су и дању и ноћу кола на расположење и пуномоћство да сваком убогом човеку, или који не би био при новцу, лекове прописује из апотеке о трошку дотичног кварта, у коме болесник пребива. Овим начином пријавише се болесници благовремено док су још само од пролива боловали, у ком је часу највећи изглед за успех и помоћ; и почем је сваки одмах и нужне лекове добијао, то на брзо случаји колере посташе ретки. Осим тога у сваком се кварту налазило по неколико мушких и женских лица, која би се ради послуге у појединим случајима, где болесник нема никога да га надгледа и негује, могла употребити. Они пак, који не имаше ни неге ни послуге у кући, као што су слуге и слушкиње, шиљани су у болницу.

Исто тако предузето је и што треба зарад чистоте. Стари су проходи кречом и земљом затрпани, а где су били пуни и где се могло, сасуто је у њих растопљене галице. Препоручено је било да се ђубре и све што болесник бљувањем и проливом избаци, закопа обашка за се а ни по што у проход не меће, пошто је најпре галица додата; тако исто и за нечисто перио од таквих болесника наређено је било да се хлорним кречом опере. Јавни скупови су укинути, механе и каване раније затворане; тако исто и судови и школе за време обустављене. Пажња се обраћала на каквоћу пића и јела; вино и пиво по механама прегледало се и што је нађено да не ваља бацано.

Све ово и остало што се предузимало имало, најповољнија уплива, те случаји колере посташе веома ретки, тако да се на дан по 2—4 а који пут и само по једно лице на ново разболело, смртни пак случаји биваше са свим ретки.

Да би се свак о томе уверио, ставићемо овде из званичних извештаја у изводу колико се који дан разболело и умрло, а то је:

Јула	29.	30.	31.	Авг.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Разб.	—	—	30.	разб.	18,	11,	6,	17,	8,	5,	9,	26,
Умрло	3,	9,	11.	умрло	10,	9,	—	7,	4,	3,	9,	7,
Авг.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.
разб.	21,	9,	—	20,	53,	51,	37,	56,	54,	57,	26,	13,
умрло	11,	5,	—	4,	12,	18,	19,	8,	12,	5,	4,	5,
Авг.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	
разб.	22,	23,	28,	19,	22,	13,	14,	13,	8,	2,	8.	
умрло	8,	6,	5,	4,	5,	8,	3,	4,	—	—	3.	
Септ.	1.	2.	3.	4.	5.							
разб.	2.	6,	7,	1,	2.							
умрло	1,	1,	3,	3,	1.							

Из овог кратког извода може се свак најбоље уверити у колико је претеран страх и глас онај да се у вароши нашој умножавају разболевања и умирања. Треба признати да је редња доста благо поступала, јер од стотину оних, који се разболеше, 65 је, рачунајући у средњу руку, оздравило.

Извод овај у стању је и сваког да убеди у колико је болести ове већ нестало и како су случаји ретки новог разболевања, па зато нек се свак, који је поле плашљив, охрабри и увери да ће редња до мало времена са свим ишчезнути.

Веома је карактеристично што се нови случаји догађају само на дорћолу, у палилули и на цигљани. На дорћолу има ових услова за болест у највећој мери. Ђубрета је ту од столећа; доста је ђубрета и од болесника, који се тамо најпре разболеше, без икаква реда бачено у проходе и по осталој земљи; проходи су најрђавији, а по местима готово и нема их. У многим махалама положај је земље веома поводњи изложен. Но надамо се да ће све ове околности принети к брзом решењу да се та страна вароши поруши и поравни, па нова подигне с пространим улицама и удесним кућама.

Од свију се страна умножавају искуства да је најважније што би се против колере предузети могло то: да се проходи учине безопаснима, па да се свака могућна зараза у постанку затре, и тако трага болести нестане. Ту треба да свак у свом кругу општину и владу потпомогне, па и од своје стране принесе да се постигне опште повољно здравље.

Најбоље је средство зелена галица, једна ока на 4—6 ока воде да се растопи и у проходе саспе. Где се случаји колере појаве, ту је пробитачно да се у суд, у који ће болесник пуштати ђубре од себе, одмах наспе мало такве растопљене галице. У опште обраћамо и опет пажњу на чистоту и уредно држање прохода, јер то је, као што рекосмо, главно средство да се распротирање болести предупреди.

Др. Јован Валента.

Издаје и уређује Милош Поповић.

У државној штампарији.